PISATELJEVANJE IN POLITIČNO DELOVANJE

Leto 1919 je vsekakor prelomnica v Kuharjevem zasebnem in tudi literarnem delovanju. Tega leta, po koncu 1. svetovne vojne, se je vrnil domov na Prežihovo bajto. Umaknil se je v vsakdanje kmečko delo in pisateljsko snovanje. Na Koroškem so se na začetku leta 1919 bojevali za razmejitev med republiko Avstrijo in kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Teh bojev se ni udeležil. Odzval se ni niti jugoslovanskemu vpoklicu na boje ob meji. Prestani napori in huda razočaranja iz prve vojne so ga zelo potrla. V njem so dozorela spoznanja o nujnosti boja zoper družbeno krivičnost. Zaposlil se je v ravenski jeklarni. Kmalu je postal uradnik v jeklarni pri Bratovski skladnici – uradu, ki je urejal pokojninsko zavarovanje rudarjev in jeklarjev. Aktivno se je vključil v domače politično življenje in se zavzemal za preusmeritev slovenske demokracije v levo, h komunistom. Prvega maja leta 1920 je bil sprejet med člane krajevne organizacije komunistov na Ravnah, bil je tudi soustanovitelj organizacije. Tega leta so ustanovili tudi delavsko izobraževalno društvo Svoboda. Lovro Kuhar je bil soustanovitelj pa tudi zelo delaven tajnik, režiser in knjižničar tega društva. Postal je prvi krajevni poročevalec komunističnih časnikov. Svoje novice in članke o položaju v Mežiški dolini, o ubogem kmečkem proletariatu, o zapletenih narodnostnih nasprotjih na Koroškem in o plebiscitu je objavljal v Rdečem praporu.

Krefov mlin

Leto XV. Poštnina pavšalirana. V Ljubljani, 18. avgusta 1920.

RDEČI PRAPOR

GLASILO KOMUNISTIČNE STRANKE JUGOSLAVIJE.

Proletarijatu plebiscitnega ozemlja na Koroškem!

Pariška konferenca, predstavnik svetovnega kapitalizma in imperializma, je poslala k nam na Koroško nekako komisijo, da dela nekak plebiscit.

In evo danes komisije v plebiscitnih zonah A in B! S tem se je pričela prava komedija. Nacijonalistični svet koroške dežele besni. Od ene strani se vpije komisiji: »Živio«, od druge strani pa: »Heil«. Nacijonalisti na Koroškem so zbesneli, obojni, nemški in slovenski. Dolge procesije teh nacijonalistov romajo k tej komisiji, se pritožujejo, protestirajo, prosijo. Ljudstvo se razburja na shodih, potom brezvestnega časopisja, postaja nestrpno in kriči kot znorelo. Časopisi, nemški in slovenski prinašajo lepo, slovesno obrobljeni dolge, ognjevite pozdravne članke, kjer v antantinih jezikih slavijo predstavnike »pravice« in se jim prilizujejo na svoj način za naklonjenost. Komisija pa gleda na vso to komedijo, ki je ne razume in izda tu in tam kak plakat glede »tamoimenovanega« plebiscita.

Tako izgleda zdaj ta glasovalna norišnica na Koroškem!

Nas komuniste briga ta komedija le toliko, v kolikor se tiče proletarijata. In tu nas navda žalost! Danes je na Koroškem socijalizem pokopan, danes je nacijonalistična gonja omamila vse delavstvo tako, da je popolnoma pozabilo na svoje socijalno stanje in slepo drvi za nacijonalisti. Danes na Koroškem ne moreš biti pravi socijalist, ako si socijalist, moraš molčati, drugače se ti zgodi **kakor Liebknechtu v Berlinu**.

Temu je krivo izdajalsko početje vodilnih krogov v vrstah socijalne demokracije, v kateri je organiziran naš koroški proletarijat. Mentaliteta koroških socijalistov se danes popolnoma nič ne razločuje od mentalitete raznih nacijonalcev. Lokalni patriotizem, ki pravi: »Mi smo Koroščiⁿ«, je pri socijalistih ravno tako v modi kot pri drugih buržujskih strankah. Duh internacijonale gine iz mas vedno bolj in bolj in politično obzorje koroškega proletarijata se krči v koroškem lovinističnem močvirju.

Politike, ki jo v tem pogledu dela na Koroškem oficijelna nemško-avstrijska socijalna demokracija z Dr. Rennerjem na čelu, ne moremo imenovati drugače kot veliko polit. umazanost. Skoro ves strokovno in polit. organizirani proletarijat na Koroškem je popolnoma pod vplivom sosednje nemško-avstr. soc. dem. stranke, ki ga izigrava v svoje nesocijalistične, nacijonalne svrhe. Nekaj tega proletarijata je sicer formelno organiziranega v jug. soc. dem. stranki, ali vse te organizacije so faktično pod vodstvom in vplivom nemške soc. dem. stranke, katera daje vodstvom teh organizacij direktive za postopanje. Voditelji soc. dem. stranke pri nas so zloglasni »sodrugi« Gröger, Pressien itd., ki se prav nič ne razločujejo od drugih nacijonalističnih bestij D'Anunzijevega kalibra. Ves vpliv stranke so udinjale nacijonalistični in lokalpatrijotični propagandi. Trenutno so obvladali razpoloženje delavstva, zato deluje zavestno, brezobzirno na sorodno jugoslov. soc. dem. stranko, ki pa vpriča tel razmer žalostna stoji ob strani in igra vlogo politične mevže. Usoda jug. soc. dem. stranke je res obupna. Delavstvo, faktično pod vplivom nemških strank, nima nikakega zaupanja do svojih voditeljev, ki jih uobče poniževalno imenuje »Kranjci!« Dalje se je vsled narodnostnih razmer nateplo v stranko mnogo sumljivih elementov, veleposestnikov, trgovcev in drugih takih ljudi, ki so po prepričanju vse prej kot socijalisti, ali iščejo zaščite v njej. Lahko si mislimo srčne bolečine soc. dem. stranke ob pogledu na lastne pristaše. Zatorej tudi ta neodločnost v vodilnih vrstah naše socijal-patrijotske nacijonalne stranke v pogledih na koroško vprašanje, tako cincavo pisanje njenega časopisja.

Pravo orijentirana socijalistična politika najde tudi iz tega čisti izhod. Mi komunisti v jugoslovanskem delu Koroške smo v tem pogledu že jasno precizirali svoje stališče. Naš delegat, ki smo ga poslali v Vukovar, je na Kongresu izjavil, da komunistično orijentirani proletarijat na Koroškem odklanja plebiscit, ki ga nam je setvirala pariška kapitalistična gospoda. To izjavo je pozdravil takrat celi kongres enodušno. In koliko prahu je vzdignila ta izjava v časopisju naših socijal patrijotov. Koliko nerazumevanja, zavijanja!

Isto stališče kot mi, zavzema glede plebiscita tudi komunistična stranka v Nemški Avstriji in njena voditelja Kerže in Tomasch v Celovcu.

Proletarijatu Koroške in posebno onemu iz zbne A in B pa kličemo:

Delavci iz tovarn, iz lesov, kmetje z njiv in travnikov in vsi tisti, ki ste tlačeni, in ki čutite jarem kapitala na vaših ramah, vas »plebiscit« ne briga čisto nič. Tak plebiscit ni stvar delavstva! Delavstvo ni zato tukaj, da bi delalo meje med narodi, ali da bi pomagalo buržoaziji graditi take meje; ampak delavstvo mora meje, ki jih kapitalizem gradi, razdirati in podirati. **Meje podirati je tvoja naloga, proletarijat!** Pustite gnilo nemško in slovensko buržoazijo, naj se grize med seboj, naj dela meje, ker gospoda nima drugega dela. Ona je dolžna delati tako, ker je obsojena od usode časa na smrt in se bo s tem izčrpala. Cilji delavstva so čisto drugi, posebno v današnji revolucijonarni dobi. Mi se moramo boriti za vpostavitev sovjetske demokracije, katere sliko nam podaje bratska Rusija, za vpostavitev proletarske diktature.

Na dan plebiscita naj vsak zaveden proletarec, vsak komunist ostane doma! S popolno abstinenco pokaži, ti delavstvo, svojo politično zrelost, da ne prianavaš odločb Pariza.

Delavstvo, ne hodi se klanjat tej eulotni Komisiji, ne hodi lizat rok, ne vpij »Heil« in »Živio«, ne trosi cvetlic tistim, ki so predstavniki gnilega družabnega reda, tistim, ki hočejo uničiti sovjetsko, delavsko Rusijo. Proletarijat ni za te vrste »plebiscite«! To je naše komunistično stališče, stališče jugoslovanske in nemške komunistične stranke, katerega se držite. Te kar nam predpisujejo, ni samoodločba narodov, to je uspavanje mas v stari režim medsebojnega zatiranja, iz katerega vstajajo te krasne perspektive za kruto medsebojno vojsko.

Delavstvo, ne prepiraj se, pod katero kapitalistično državo hočeš pripasti, okleni se komunistične stranke, ki bo vse narodnostne prepire rešila bolje kot Pariz in ententa, okleni se komunistične internacijonale, ki vodi resničen boj pro i vsakemu zasužnjenju pravtako socijalnemu, kakor nacijonalnemu.

Komisiji pa kličemo:

Vive le communisme international!

Koroški delavec.

Faksimile: Rdeči prapor, 18. avgusta 1920, str. 1

V članku je Lovro Kuhar izčrpno obravnaval razmerje sil ob načelnih ideološko političnih razmejitvah na Koroškem med delavci, ki so bili pod vplivom avstrijske ali pa slovenske socialne demokracije.

Literatura mu v tem obdobju postane vzporedno druga fronta v preobrazbi družbe, prevladuje socialni, poglobljeni realizem. Objavlja v Ljubljanskem zvonu, v Kresu, v Podlipi. Izide nekaj njegovih krajših pripovedi, in sicer leta 1921 novela Borba, 1924 izideta Dekle z mandolino in V strugi, leta 1925 pa še Vodnjak. Novelo Vodnjak je kasneje pridružil zbirki Samorastniki. Leta 1927 izda še daljše besedilo Sektor št. 5, ki pomeni že začetek vojnega romana, vsaj sestavino Doberdoba.

Kljub temu, da se je posvečal političnemu delu, je že mislil na izdajo svoje prve knjige. Že leta 1920 je Lovro Kuhar pripravljal svojo prvo zbirko Povesti za tisk, a je izšla šele pet let kasneje, leta 1925. V letih od 1921 do 1923 označujejo močnejši pritisk proti delavskemu gibanju. Z Obznano je Jugoslovanska vlada prepovedala delovanje Komunistične partije Jugoslavije. Tako so se komunisti sestajali naskrivaj. Leta 1923 se je Lovro Kuhar povsem osamosvojil in se preselil v samsko stanovanje na Ravnah. Spoznal je dekle, Marijo Šisernik, po domače Volenovo Micko. Z njo se je 3. marca 1924 poročil. Najprej sta živela vsak zase.

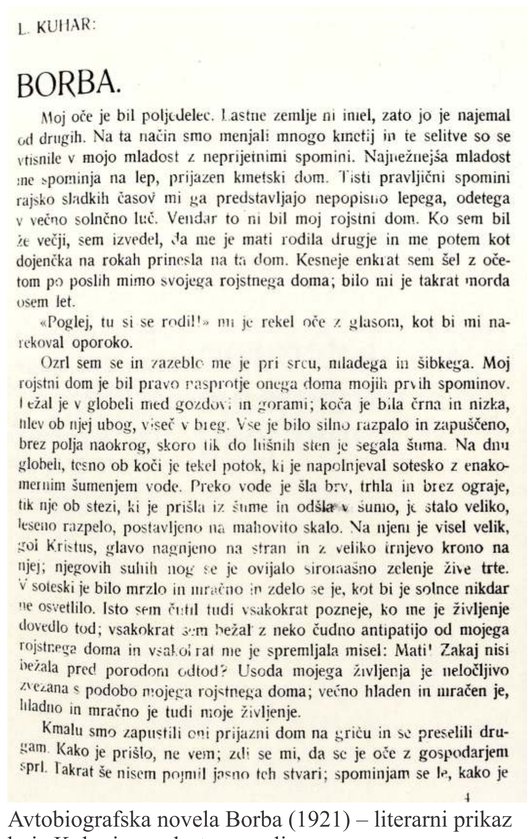
L. KUHAR:

BORBA.

Moj oče je bil poljedelec. Lastne zemlje ni imel, zato jo je najemal od drugih. Na ta način smo menjali mnogo kmetij in te selitve so se vtisnile v mojo mladost z neprijetnimi spomini. Najnežnejša mladost me spominja na lep, prijazen kmetski dom. Tisti pravljični spomini rajsko sladkih časov mi ga predstavljajo nepopisno lepega, odetega v večno solnčno luč. Vendar to ni bil moj rojstni dom. Ko sem bil že večji, sem izvedel, da me je mati rodila drugje in me potem kot dojenčka na rokah prinesla na ta dom. Kesneje enkrat sem šel z očetom po poslih mimo svojega rojstnega doma; bilo mi je takrat morda osem let.

«Poglej, tu si se rodil!» mi je rekel oče z glasom, kot bi mi narekoval oporoko.

Ozrl sem se in zazeblo me je pri srcu, mladega in šibkega. Moj rojstni dom je bil pravo rasprotje onega doma mojih prvih spominov. Ležal je v globeli med gozdovi in gorami; koča je bila črna in nizka, nlev ob njej ubog, viseč v breg. Vse je bilo silno razpalo in zapuščeno, brez polja naokrog, skoro tik do lišnih sten je segala šuma. Na dnu globeli, tesno ob koči je tekel potok, ki je napolnjeval sotesko z enakomernim šumenjem vode. Preko vode je šla brv, trhla in brez ograje, tik nje ob stezi, ki je prišla iz šume in odšla v šumo, je stalo veliko, leseno razpelo, postavljeno na mahovito skalo. Na njem je visel velik, goi Kristus, glavo nagnjeno na stran in z veliko trnjevo krono na njej; njegovih suhih nog se je ovijalo siromašno zelenje žive trte. V soteski je bilo mrzlo in mračno in zdelo se je, kot bi je solnce nikdar ne osvetlilo. Isto sem čutil tudi vsakokrat pozneje, ko me je življenje dovedlo tod; vsakokrat sem bežal z neko čudno antipatijo od mojega rojstnega doma in vsakokrat me je spremljala misel: Mati! Zakaj nisi bežala pred porodom odtod? Usoda mojega življenja je neločljivo zvezana s podobo mojega rojstnega doma; večno hladen in mračen je, hladno in mračno je tudi moje življenje.

Kmalu smo zapustili oni prijazni dom na griču in se preselili drugam. Kako je prišlo, ne vem; zdi se mi, da se je oče z gospodarjem sprl. Takrat še nisem pojmil jasno teh stvari; spominjam se le, kako je

Avtobiografska novela Borba (1921) – literarni prikaz boja Kuharjev za lastno zemljo.

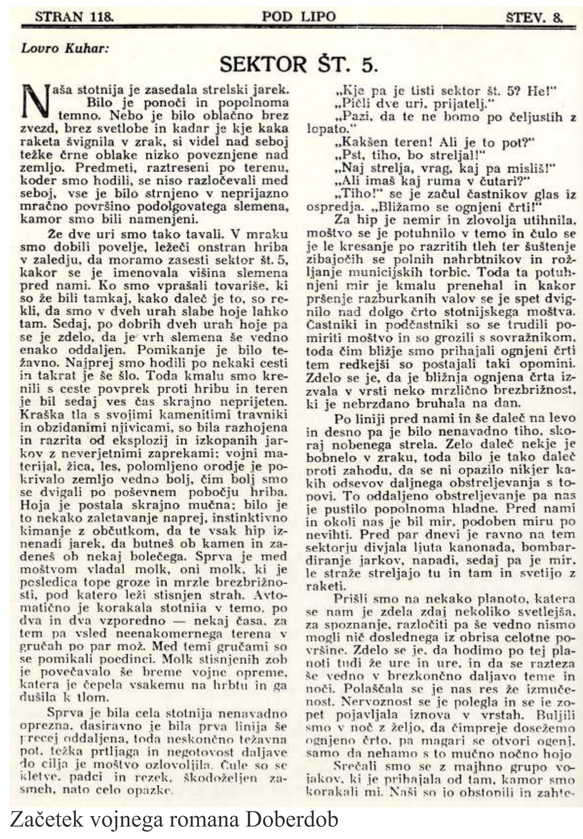
STRAN 118. POD LIPO STEV. 8.

Lovro Kuhar:

SEKTOR ŠT. 5.

Naša stotnija je zasedala strelski jarek. Bilo je ponoči in popolnoma temno. Nebo je bilo oblačno brez zvezd, brez svetlobe in kadar je kje kaka raketa švignila v zrak, si videl nad seboj težke črne oblake nizko povesnjene nad zemljo. Predmeti, raztreseni po terenu, koder smo hodili, se niso razločevali med seboj, vse je bilo strnjeno v neprijazno mračno površino podoljovatega slemena, kamor smo bili namenjeni.

Že dve uri smo tako tavali. V mraku smo dobili povelje, ležeči onstran hriba v zaledju, da moramo zasesti sektor št. 5, kakor se je imenovala višina slemena pred nami. Ko smo vprašali tovariše, ki so že bili tamkaj, kako daleč je to, so rekli, da smo v dveh urah slabe hoje lahko tam. Sedaj, po dobrih dveh urah hoje pa se je zdelo, da je vrh slemena še vedno enako oddaljen. Pomikanje je bilo težavno. Najprej smo hodili po nekaki cesti in takrat je še šlo. Toda kmalu smo krenili s ceste povprek proti hribu in teren je bil sedaj ves čas skrajno neprijeten. Kraška tla s svojimi kamenitimi travniki in obzidanimi njivicami, so bila razhojena in razrita od eksplozij in izkopanih jarkov z neverjetnimi zaprekami; vojni materijal, žica, les, polomljeno orodje je pokrivalo zemljo vedno bolj, čim bolj smo se dvigali po poševnem pobočju hriba. Hoja je postala skrajno mučna; bilo je to nekako zaletavanje naprej, instinktivno kimanje z občutkom, da te vsak hip iznenadi jarek, da butneš ob kamen in zadeneš ob nekaj bolečega. Sprva je med moštvom vladal molk, oni molk, ki je posledica tope groze in mrzle brezbrižnosti, pod katero leži stisnjen strah. Avtomatično je korakala stotnija v temo, po dva in dva vzporedno — nekaj časa, za tem pa vsled neenakomernega terena v gručah po par mož. Med temi gručami so se pomikali poedinci. Molk stisnjenih zob je povečavalo še breme vojne opreme, katera je čepela vsakemu na hrbtu in ga dušila k tlom.

Sprva je bila cela stotnija nenavadno oprezna, dasiravno je bila prva linija še precej oddaljena, toda neskončno težavna pot, težka prtljaga in negotovost daljave do cilja je moštvo ozlovoljila. Čule so se kletve, padci in rezek, škodoželjen zasmeh, nato celo opazke.

„Kje pa je tisti sektor št. 5? He!"

„Pičli dve uri, prijatelj."

„Pazi, da te ne bomo po čeljustih z lopato."

„Kakšen teren! Ali je to pot?"

„Pst, tiho, bo strelja!"

„Naj strelja, vrag, kaj pa misliš!"

„Ali imaš kaj ruma v čutari?"

„Tiho!" se je začul častnikov glas iz ospredja. „Bližamo se ognjeni črti!"

Za hip je nemir in zlovolja utihnila, moštvo se je potuhnilo v temo in čulo se je le kresanje po razritih tleh ter šuštenje zibajočih se polnih nahrbtnikov in rožljanje municijskih torbic. Toda ta potuhnjeni mir je kmalu prenehal in kakor pršenje razburkanih valov se je spet dvignilo nad dolgo črto stotnijskega moštva. Častniki in podčastniki so se trudili pomiriti moštvo in so grozili s sovražnikom, toda čim bližje smo prihajali ognjeni črti tem redkejši so postajali taki opomini. Zdelo se je, da je bližnja ognjena črta izzvala v vrsti neko mrzlično brezbrižnost, ki je nebrzdano bruhala na dan.

Po liniji pred nami in še daleč na levo in desno pa je bilo nenavadno tiho, skoraj nobenega strela. Zelo daleč nekje je bobnelo v zraku, toda bilo je tako daleč proti zahodu, da se ni opazilo nikjer kakih odsevov daljnega obstreljevanja s topovi. To oddaljeno obstreljevanje pa nas je pustilo popolnoma hladne. Pred nami in okoli nas je bil mir, podoben miru po nevihti. Pred par dnevi je ravno na tem sektorju divjala ljuta kanonada, bombardiranje jarkov, napadi, sedaj pa je mir, le straže streljajo tu in tam in svetijo z raketi.

Prišli smo na nekako planoto, katera se nam je zdela zdaj nekoliko svetlejša, za spoznanje, razločiti pa še vedno nismo mogli nič doslednega iz obrisa celotne površine. Zdelo se je, da hodimo po tej planoti tudi že ure in ure, in da se razteza še vedno v brezkončno daljavo teme in noči. Polaščala se je nas res že izmučenost. Nervoznost se je polegla in se je zopet pojavljala iznova v vrstah. Buljili smo v noč z željo, da čimpreje dosežemo ognjeno črto, pa magari se otvori ogenj, samo da nehamo s to mučno nočno hojo.

Srečali smo se z majhno grupo vojakov, ki je prihajala od tam, kamor smo korakali mi. Naši so jo obstopili in zahte-

Začetek vojnega romana Doberdob

Leta 1925 izide pri Zadružni založbi njegova prva knjiga Povesti, zbirka črtic in novel. Izdal mu jo je Anton Kristan, socialdemokratski prvak. V tej knjigi sta ponatisnjeni dve noveli in tri črtice: Tadej pl. Spobijan, Za delom, Borba, Baraba, Obračun. Knjiga ni požela kaj dosti odmevov in ni spodbudila Lovra pisatelja. Ta knjiga ga je uvrstila med delavce pisatelje.

Lovro Kuhar z ženo Marijo

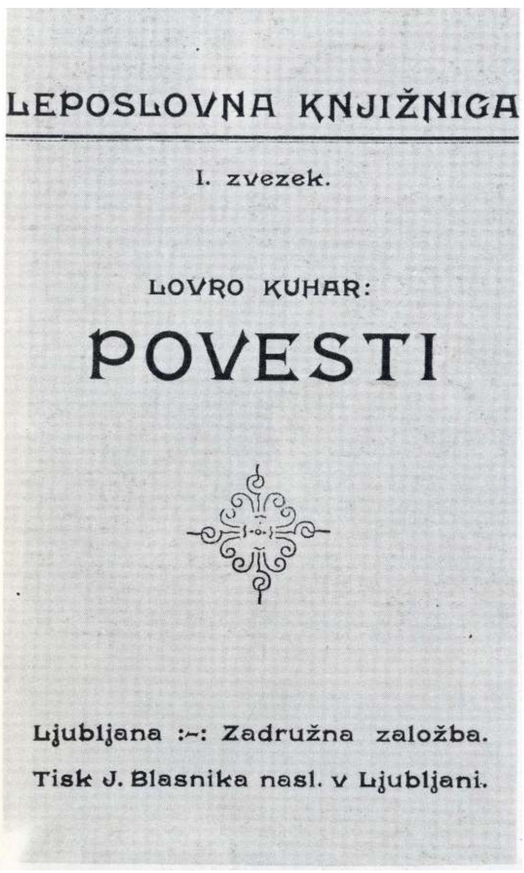

Lovro Kuhar v času izida svoje prve knjige Povesti

Še pred poroko, 11. februarja 1923 se jima je rodila hčerka Vida, 27. maja 1925 pa še hčerka Mojca. Tudi kasneje, ko sta živela že na Ravnah, je bil Lovro dostikrat odsoten od doma. Nikoli ni povedal, da se v glavnem mudi na sestankih. Politika ga je vsa prevzela, vse bi naredil za druge, bil pa je zelo malo doma. 3. novembra 1923 je bil Lovro aretiran in zaprt. Osumili so ga tihotapljenja državi nasprotnih ljudi čez mejo. Zaradi pomankanja dokazov so ga morali izpustiti. Umaknil se je v podtalno delo, postal je organizator. S sodelavci je organiziral dva tajna kongresa komunistične mladine SKOJ v Krefovem mlinu.

Ker takrat skoraj vsa slovenska kritika Lovra Kuharja in njegovih Povesti skoraj ni omenjala, je Lovro še naprej zelo aktivno delal predvsem na političnem in gospodarskem področju. Maja 1926. leta se je udeležil tretjega kongresa Komunistične partije Jugoslavije na Dunaju.